

Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія
Федьковича: Історія. № 2. 2021. С. 34–44
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. № 2. 2021. pp. 34–44
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2021.54.34-44>
hj.chnu.edu.ua

УДК 929(477.8)Смаль-Стоцькі

© Олександр Добржанський* (Чернівці)

© Петро Цьмух** (Кременець)

РОДИННЕ ДЕРЕВО СТЕПАНА СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО

У статті досліджується історія родини відомого ученого та громадського діяча С.Смаль-Стоцького. Відзначено, що батьки ученого були селянами середнього достатку. Він мав трьох братів і чотирьох сестер. Велику роль у його вихованні відіграли дідусь і бабуся по батьковій лінії. Простежити коріння С.Смаль-Стоцького можливо тільки до другої половини XVIII ст., бо більш давніх метричних книг по його рідному селу немає.

Велика увага приділена дослідженню розвитку сім'ї після того, як С.Смаль-Стоцький одружився з Емілією з родини Заревичів. Показано життєвий шлях кожного з їхніх дітей – Ірини, Романа, Нестора, внуків та правнуків. Родина Смаль-Стоцьких дала кілька відомих імен учених, громадських діячів. На жаль, жоден з дітей не зміг залишитися на українських землях, світові війни розкидали їх по різних країнах і континентах. Але їхні нащадки пам'ятають про С.Смаль-Стоцького, про що свідчать їхні спогади, листи, повідомлення в соціальних мережах.

Ключові слова: родина С.Смаль-Стоцького, Ірина, Роман і Нестор Смаль-Стоцькі, Остап і Юрій Луцькі.

Oleksandr Dobrzhanskyi (Chernivtsi)

Petro Tsmukh (Kremenets)

THE FAMILY TREE OF STEPAN SMAL-STOTSKY

Abstract. *This work is dedicated to the study of the family history of famous scientist and public figure, academician-founder of the Ukrainian Academy of Sciences Stepan Smal-Stotsky. The authors noted that its roots can be traced only from the second half of the 18th century, because there are no more ancient metric books on his native village of Nemyliv. The scientist's parents were middle-class peasants. His paternal grandparents played an important role in his upbringing.*

The focus of the article is paid to the development of families after S. Smal-Stotsky married Emilia from the Zarevych family. Her father was a priest in the village of Rozhniv in Galicia.

---

* д.і.н., професор, декан факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Doctor of History, Professor, Dean of the Faculty of History, Political Science and International Relations, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. orcid.org/0000-0002-3817-188X

e-mail: o.dobrzhanskiy@chnu.edu.ua

** дослідник-краєзнавець, Кременець.

---

researcher-local lore expert, Kremenets.

e-mail: petrotsmukh57@gmail.com

Stepan and Emilia Smal-Stotsky had three children. Daughter Iryna, and 2 sons, Roman and Nestor. Their fate was different. They were all successful, but each in his own way.

Roman Smal-Stocki (Smal-Stotsky) continued his father's business was a famous politician and philologist. But all his life he was alone, without establishing a family.

Daughter Iryna became a reliable assistant and support of her husband Ostap Lutskyi, who was an extraordinary person, an original poet, a prominent figure in the cooperative movement, a member of the Polish Sejm and Senate. His fate was tragic after the arrival of the Bolsheviks in Western Ukraine. He was arrested and died in the Gulag camps.

To a large extent, S. Smal-Stotsky's grandson Yurii Lutskyi, well known as a literary critic, Slavic scholar, author of many interesting research studies, as well as family memoirs, followed in his grandfather's footsteps. Born in 1919 in Galicia, he studied at the Universities of Berlin and Birmingham, and served in the British Army. After World War II, he moved to Canada. He had taught at the Universities of Toronto and Saskatchewan. His youngest daughter Khrystyna (great-granddaughter of S. Smal-Stotsky) is a professor of English philology. She named her son Stepan in honor of her great-grandfather.

The least information is available about Nestor Smal-Stocki (Smal-Stotsky), who first lived in Italy and then in Peru. His son and grandsons became civil engineers and kept the surname Smal-Stotsky.

As we can see, none of S. Smal-Stotsky's children was able to stay in Ukraine. World wars scattered them on different continents. But their descendants remember S. Smal-Stotsky, they are proud of him, as evidenced by their messages on social networks, letters, published memoirs.

Keywords: *Smal-Stotsky's family, Iryna, Roman and Nestor Smal-Stocki, Ostap and Yurii Lutskyi.*

Видатний український учений, громадський діяч, політик, академік-фундатор Української Академії Наук Степан Смаль-Стоцький прожив довге, сповнене багатьох подій життя. Розквіт його діяльності припав на Буковину, де він став творцем і одним з лідерів українського національного відродження, заявив про себе як вдумливий і оригінальний науковець – мовознавець, літературознавець, історик, популярний викладач, завідувач кафедри української мови та літератури Чернівецького університету. Доля розпорядилася так, що останні двадцять років свого життя Смаль-Стоцький провів на еміграції в Чехословаччині. Однак, де б не перебував видатний громадський діяч і учений, він завжди з любов'ю

й теплою ставився до своєї родини, батьків, дружини, дітей і онуків. Крім самого Степана Йосиповича, його родина дала кілька видатних постатей, відомих громадських діячів та учених.

Про родинне життя С.Смаль-Стоцького найперше дізнаємося з його автобіографій, першу з яких опубліковано в «Буковинському православному календарі» за 1894 р. з доповненнями О.Поповича¹. Другу він написав для «Просвіти» 1926 р.², коли був обраний почесним членом цього товариства. Значною мірою на основі цих автобіографій написані прекрасні спогади «Немолів», уперше опубліковані у львівському журналі «Вістник» за 1933 р.³. Цього ж року вони побачили світ окремою книжкою⁴, а пізніше декілька разів перевидавалися. Окремі відомості про родину Смаль-Стоцького знаходимо в метричних книгах Хмільницької парафії (с. Немилів), періодиці ХХ ст., спогадах сучасників.

У своїй «Автобіографії» 1894 р. С.Смаль-Стоцький писав: «Я родився на самого Стефана 1859-го року в селі Немолові (сучасна назва Немилів. – *Авт.*), повіту Каменецького (Кам'янецького. – *Авт.*) в Галичині, де тато мій є господарем; бували часи, що крім господарства займався ще й дяківством»⁵. Варто уточнити, що 1912 р. з Кам'янецького

повіту виділився Радехівський повіт, до якого увійшло й с. Немилів. Тому в пізніших автобіографіях і спогадах С.Смаль-Стоцький вказує с. Немилів Радехівського повіту.

Прізвище батька було Стоцький, але родину в селі називали «смалями». Степан Йосипович так писав у спогадах: «В Немолові розсіялися такі роди: Сайкевичі, Гаврищуки, Мельничуки, Стоцькі, Тарани, Харчуни, Палійчуки, Хомяки, Олексюки, Чорнії, Шнури (Шпури. – *Авт.*) і ин. Так вони писалися урядово в документах, але звичайно ніхто їх так в селі не називав. Сайкевичів звали совтисами, Гаврищуків ганчарами, Мельничуків горобцями, інших снігурами, наш рід звали смалями і т. д.»⁶. Звідси й виникло прізвище Смаль-Стоцький. Бо коли юний Степан вступив до бурси Ставропігійського інституту, батько записав його як Степан Смаль⁷. Тільки в документах цього інституту за 1874 р. вперше записано Стефан Стоцький Смаль⁸, а в списку учнів за 1876 р. вже як Стефан Смаль-Стоцький⁹.

Про свого батька Степан Йосипович згадував: «Батько мій з діда-прадіда там (с. Немилів. – *Авт.*) господар, але рід наш іде з Руденка-Куликова, де хтось із прадідів мав бути колись попом»¹⁰. Йосип Смаль-Стоцький народився 16 квітня 1842 р., був письменним, тому його періодично запрошували бути дяком місцевої церкви. Коли народився старший син Степан, йому було 17 років. Йосип прожив довге життя, помер 2 березня 1932 р. у віці 90 років¹¹. На той час мав 4 сини, 4 доньки, 32 онуки, 40 правнуків, 4 праправнуки.

Мати С.Смаль-Стоцького Катерина померла, коли йому було 3 роки. Вона була селянською дочкою з сусіднього села Середпільці, з роду Карпів. Степан Йосипович писав: «...її батька, а мого діда, називали там (в с. Середпільці. – *Авт.*) Цюцюра. Через маму посвоячилися ми з тим родом, з якого вийшли гарні люди»¹².

Після смерті дружини Йосип Смаль-Стоцький, якому було 20 років, одружився вдруге. Всього у Степана Смаль-Стоцького було три брати і чотири сестри (з них лише Настя – дочка від Катерини, першої дружини Йосипа Смаль-Стоцького).

Чималий вплив на виховання С.Смаль-Стоцького справили дідусь Андрій і бабуся Текля по батьковій лінії. Дідусь навчав Степана різним життєвим премудростям. Саме завдяки наполяганням діда Андрія юного Степана відправили навчатися спочатку до Радехова, а пізніше до Львова. Про бабусю Смаль-Стоцький писав: «Бабуня заступала мені мамину любов»¹³. Бабуся померла в 1875 р., а дідусь Андрій у 1877 р. Про його похорони С.Смаль-Стоцький згадував у «Немолові».

Як встановив за метричними книгами краєзнавець Володимир Матіяшук, 1855 р. у віці 73 років помер батько діда Андрія Іван (прадід С.Смаль-Стоцького)¹⁴. Батьками бабусі Теклі, тобто прадідом і прабабусею С.Смаль-Стоцького, були Теодор Харчун (1784 р. н.) і Анастасія Панас (1786 р. н.). Найдавнішим відомим предком С.Смаль-Стоцького по лінії бабусі, як відзначає В.Матіяшук, був Петро Харчун, котрий помер 21 липня 1820 р. у віці 78 років¹⁵.

Зрозуміло, що встановлення більш давніх коренів С.Смаль-Стоцького є проблематичним, бо відомостей дуже мало. Найдавніші метричні книги по Немолову датуються другою половиною XVIII ст.¹⁶. Однак цікавою є можливість простежити, як розвивалася родина С. Смаль-Стоцького від другої половини XIX ст. і до наших днів.

У вересні 1885 р. С.Смаль-Стоцький одружився з Емілією, дочкою о. Михайла Заревича, пароха в Рожнові Косівського повіту Галичини. Брат Михайла Федір Заревич (1835 – 1879), був одним з фундаторів народовського руху та української журналістики на західноукраїнських землях. Однак на час одруження племінниці він уже помер.

Відомо, що стараннями Михайла Заревича у 1898 році в Рожнові відбулася велика свята релігійно-духовна місія під проводом отця Андрея Шептицького. С.Смаль-Стоцький з дружиною та їхні діти неодноразово відвідували о. Михайла. Помер Михайло Заревич 1921 р.

Дружина Степана Смаль-Стоцького Емілія була активісткою українських громадських об'єднань на Буковині. У різні роки вона очолювала товариства «Мироносиці» та «Жіноча громада» в Чернівцях. Активно займалася благодійницькою діяльністю. Л.Бурачинська писала: «Емілія Смаль-Стоцька мала крім широкого розуміння громадських справ, такт, терпеливість і теплоту, що її випромінює добра українська суспільниця. Вона була зразком української матрони, а саме такої «матері потребував тоді жіночий гурт...»¹⁷. З 1912 р. Е.Смаль-Стоцька важко хворіла. Померла під час Першої світової війни в 1916 р. в Кракові.

Степан та Емілія Смаль-Стоцькі мали трьох дітей: дочку Ірину (Орису) та синів Романа і Нестора.

Ірина народилася 1890 р., навчалася в господарській школі в Мюнхені, брала участь в діяльності молодіжних товариств. 25 жовтня 1910 р. вийшла заміж за Остапа Луцького, який на той час працював на Буковині, був близьким соратником і помічником С.Смаль-Стоцького.

Остап Луцький походив із шляхетського роду Самбірщини герба Сас – Луцьких-Вадюків. Народився 8 листопада 1883 р. в с. Лука Самбірського повіту Галичини. Його батько Михайло (сват С.Смаль-Стоцького) був власником земельного наділу і господарства в Луці Самбірського повіту, які отримав у спадок від татового брата (стрийка) Павла¹⁸. Освіту здобув у Самбірській гімназії. Юрій Луцький так описував свого діда Михайла: «...я добре зберіг в пам'яті його постать в 1930-х роках, коли я його бачив у Львові. Хоч низького росту, він був кремезний дідусь, який завжди вмів щось веселого розповісти»¹⁹.

Про свої дитячі та юні роки Михайло Луцький написав спогади, які опубліковані, щоправда, не повністю, Ю.Луцьким у журналі «Український історик» за 1990 та 1993 рр.²⁰. У них Михайло відзначає, що його батько Василь (дід О.Луцького) був власником землі в с. Велика Білина Самбірського повіту. Там його обрали префектом (шляхетським війтом). Але все господарство трималося на дружині та дітях. Василь мав чотирьох синів і три доньки. Помер 17 березня 1871 р. Михайло Луцький народився 22 жовтня 1858 р.²¹. у Великій Білині. 1883 р. він одружився на Михайлині, яка походила з німецького роду Шустер. У них народилося четверо синів і чотири дочки²². Помер М.Луцький 1944 р. в с. Криниця на Львівщині²³.

Остап Луцький був старшим сином. «Його ім'я в метриці було Станіслав, але коли він став змолоду писати вірші, то вибрав козацьке ім'я Остап (чи не з Гоголя) і таким остав до смерті»²⁴, – зауважував його син Ю.Луцький. Остап навчався в народній школі в Луці, закінчив гімназію у Самборі. Вищу освіту здобував у Львові, Празі й Кракові. В студентські роки захоплювався поезією. Був одним з чільних діячів літературного угруповання «Молода муза».

У 1907 р. запрошений до Чернівців редагувати газету «Буковина». Про це він згадував так: ««Буковину» редагував я дуже короткий час. Всього пів року: від лютого 1907 до кінця липня цього ж року... Вважав я отже своїм обов'язком, щоб і в час мого ведення сеї часописи вона все держалась на тій висоті, на якій передав мені її тов. Весоловський»²⁵. Далі він зазначав: «Як всього, що живе на Буковині так і душею часописей наших був очевидно в першій ряді проф. Стоцький»²⁶. Хоча О.Луцький припинив редакторство газети, але залишився на Буковині, обіймаючи різні посади. У 1909-1911 р. був секретарем створеної С.Смаль-Стоцьким політичної партії «Руська рада». Водночас активно працював у кооперативному об'єднанні «Союз руських хліборобських спілок «Селянська каса»», деякий час очолював його. Він активно співпрацював із С.Смаль-Стоцьким, неодноразово бував у нього вдома. Тут і познайомився з Іриною Смаль-Стоцькою.

Під час Першої світової війни О.Луцький служив у австрійському війську, був призначений ад'ютантом архикнязя Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного). Брав активну участь у визвольних змаганнях. Разом з групою військ В.Вишиваного та Українськими Січовими

Стрільцями перебував на Півдні України після укладення Берестейського миру, про що залишив щоденникові записи²⁷.

У міжвоєнний період сім'я О.Луцького проживала у Галичині. Вони купили мале господарство у Волі Довголуцькій на Стрийщині. У них народилося двоє дітей – Юрко й Марта. 1928 року сім'я Луцьких перебралася до Львова.

Остап Луцький досить швидко став відомим діячем українського кооперативного руху в Польщі. Ю.Луцький писав: «Батько мій був організатором нашої кооперації (директором Ревізійного Союзу Українських Кооперативів)... Можна також сказати, що він був ідеологом кооперації і старався дати їй світоглядову базу»²⁸. Остап Михайлович належав до Українського Національно-Демократичного Об'єднання. Двічі – в 1928 і 1930 роках – він обирався депутатом польського сейму, а в 1935 р. став сенатором польського сенату. «В сеймі він був прекрасним оратором (і не тільки там) і мав багато польських приятелів, які бажали порозуміння з українцями», – писав Ю.Луцький²⁹.

Про Ірину Смаль-Стоцьку її син Ю.Луцький згадував: «Мама, якої метрикальне ім'я було Ірина, але всі її звали Орисею, любила Гуцулію (чи то в Рожнові, чи на Буковині, хоч вона завжди вважала себе буковинкою), знала багато фольклору і добре вишивала»³⁰. Коли Луцькі перебралися до Галичини, Ірина займалася вихованням дітей та домашніми справами. Ю.Луцький писав: «Мати займалася господарством і була тому щаслива»³¹.

Коли розпочалась Друга світова війна, О.Луцький залишався у Львові, не бажаючи евакуюватися з міста, слабо уявляючи, що таке більшовицька влада. 4 жовтня 1939 р.³² він був заарештований агентами НКВС. Особлива нарада НКВС СРСР засудила Остапа Луцького, за нібито участь в антирадянській терористичній організації, до виправних робіт на 8 років. Він був відправлений до концентраційного табору в Котласі. Помер 3 жовтня 1941 р. у Севостулагу (Северо-восточное управление лагерей)³³. Місце поховання невідоме.

Ірина Смаль-Стоцька перебралася після Другої світової війни до Німеччини, де перебувала разом з братом Романом в таборі для переміщених осіб, а потім виїхала до Канади. Проживала із дочкою Мартою в Торонто. Померла 1977 р.

Син Ірини Смаль-Стоцької і Остапа Луцького Юрій Луцький став відомим ученим-літературознавцем, видавцем, перекладачем. Народився 11 червня 1919 р. в Янчині Перемишлянського повіту Галичини. Навчався у Львівській академічній гімназії, після чого в 1937-1939 рр. продовжив навчання в Берлінському університеті. 1939 р. переїхав до Англії, навчався у Бірмінгемському університеті. З 1943 по 1947 р. служив у Британській армії. Потім виїхав до Канади. 1953 р. захистив докторат у Колумбійському університеті. Викладав у Торонтському та Саскачеванському університетах, очолював філію Канадського інституту українських студій (КІУС) в Торонтському університеті. Автор кількох десятків наукових праць з літературознавства та історії України.

Був одружений на шотландці з походження Мойрі Мек Шейн (лютий 1944 р.), мав трьох дочок – близнючок Наталку та Анну (народилися 3 травня 1945 р.) і Христину (народилася 19 червня 1956 р.). Помер 2001 р. Дочка Наталка працювала професором мистецтвознавства, померла в січні 2002 р. Анна була соціальним працівником у Ванкувері, а Христина – професор англійської мови в університеті Делхаузі в Галіфаксі (Нова Шотландія, Канада). З трьох дочок Ю.Луцького тільки Христина має дітей: доньку Джулію 1987 р. н. і сина Степана, названого на честь свого прапрадіда, 1991 р. н.³⁴ Про своїх нащадків Ю.Луцький писав: «Мої діти й онуки добрі і талановиті люди, вони виростили у зовсім іншому світі. Деколи вони мене критикували за те, що я не навчив їх української мови. Моя відповідь – можуть самі навчитися. Чому я цього не зробив, важко сказати. Були й ідеологічні причини – моя шира зневага до українського гетта...»³⁵. Варто зауважити, що Ю.Луцький був послідовним противником політики багатокультурності в Канаді, сповідував переконання про необхідність національної асиміляції, називав діаспору «українським геттом».

Юрій Луцький опублікував чимало матеріалів про свого батька Остапа Луцького, крім того, залишив чудові спогади, родинну хроніку «На перехресті» з підзаголовком «про батька, діда, і ще дещо СПОГАДИ непоштового, але вдячного нащадка»³⁶, а також спогади і щоденникові записи «На сторожі» та «Роки сподівань і втрат»³⁷.

У цих спогадах він з великою повагою згадує свого діда С.Смаль-Стоцького. «Це була доволі сувора людина, з німецьким вихованням і життєвими стандартами... Дідо заохочував мене до серйозної науки і радив, що читати. Надсилав також мені свої праці про Шевченка. В останньому листі від нього, який я зберіг, він писав: «Завжди старайся бути доброю людиною, не тільки добрим українцем»³⁸.

Оцінюючи дослідження С.Смаль-Стоцьким творчості Т.Шевченка, Ю.Луцький писав: «Шевченкознавчі студії діда тепер, може перестарілі у постмодерністичній перспективі. Але важко заперечити, що Шевченко був таки «співцем незалежної України», як його охрестив мій дід»³⁹.

Син Степана Смаль-Стоцького Роман народився 8 січня 1893 р. у Чернівцях. Його перша автобіографія датується 1916 р. У ній він зазначав, що спочатку закінчив народну школу, а згодом у 1911 р., Другу гімназію в Чернівцях, у якій навчання велося німецькою та українською мовами⁴⁰. З дитячих років Роман мав тверді національні переконання, які проніс через усе життя. Про це він з гордістю згадував уже в поважному віці, перебуваючи далеко від рідних місць. Зокрема, писав таке: «Вже в студентський час, як гімназист у Чернівцях я просяк був впливом мого батька, автора «Буковинської Руси» та ентузіаста Шевченка, тим почуттям безперервності нашої державної традиції... З цими традиціями я пішов у життя і вони вияснюють те, що на протязі десятиліть я робив і ще тепер роблю...»⁴¹

По закінченні гімназії Роман продовжив справу батька і зайнявся філологічними студіями. Він навчався у Віденському університеті, а також у Лейпцигу і Мюнхені. Слухав лекції відомих німецьких професорів. Почав публікуватися в німецьких філологічних журналах. 1915 р. захистив докторат у Мюнхенському університеті⁴².

В роки Першої світової війни Р.Смаль-Стоцький став членом Союзу Визволення України, політична програма якого повністю відповідала уявленням Романа Степановича щодо можливих наслідків Першої світової війни для українців. Він активно працював у таборах військовополонених у Раштатті, Вецлярі, Зальцведелі. З 1916 р., після обрання до центрального керівництва СВУ, перебував у Берліні. Тому не випадково, що після утворення Західноукраїнської Народної Республіки у грудні 1918 р. Романа Смаль-Стоцького призначено послом при німецькому уряді у Берліні. У 1919 р., після «злуки» УНР та ЗУНР, було створено єдине посольство УНР, в якому Р.Смаль-Стоцький залишився радником. У 1921 р. він став послом та уповноваженим міністром Української Народної Республіки у Берліні і залишався на цій посаді аж до ліквідації посольства в 1923 р.

У 1923-1924 рр. Р.Смаль-Стоцький працював професором Українського Вільного Університету в Празі. У 1923 та у 1925 роках він виїжджав до Англії, де стажувався в інституті славістики Кембриджського університету, а також виступав з лекціями в коледжах Лондонського і Кембриджського університетів.

З 1926 р. і аж до початку Другої світової війни Р.Смаль-Стоцький перебував у Варшаві, працював професором Варшавського університету, був секретарем та редактором Українського Наукового Інституту. Важливою ділянкою його роботи в цей час стала участь в Уряді Української Народної Республіки в екзилі. В різний час він займав посади міністра культури, заступника і міністра закордонних справ, віце-прем'єра.

Впродовж 1928-1939 років Роман [Йосипович Степанович] очолював клуб «Прометей» у Варшаві. Він був одним з найбільш активних учасників прометеївського руху в Польщі, який ставив за мету добитися визволення поневолених народів Радянського Союзу шляхом розвалу цієї більшовицької імперії.

У 1939-1945 роках Р.Смаль-Стоцький викладав у Карловому університеті в Празі⁴³, з 1945 р. перебував у Німеччині, в американській зоні окупації, в таборі для переміщених осіб недалеко від Франкфурта, а в 1947 р. емігрував до США⁴⁴. За океаном став професором університету Маркета в Мілуокі, штат Вісконсин, де викладав історію та філологію. Заснував Слов'янський інститут у цьому університеті⁴⁵. Був Президентом Головної Ради Наукових товариств ім. Т. Шевченка, очолював товариство ім. Т. Шевченка в США. Останнє місце роботи Р.Смаль-Стоцького – на посаді професора в Католицькому університеті у Вашингтоні⁴⁶. Він не був одружений, не мав дітей. Помер 27 квітня 1969 р.

Про свого дядька Романа Юрій Луцький писав у своїй родинній хроніці з неприхованою іронією, особливо через його бажання безперервно повчати свого племінника. «(Роман не пив і вважав, що половина нещастя українців походить від їхньої любові до горілки), але сказав мені, як в 1920-1921 рр. в Берліні мусив учити інших службовців амбасад сидіти при столі, орудувати вилками і т. п. Він завжди любив бути інструктором. І тепер я став його об'єктом»⁴⁷. Але Юрій Остапович відзначав свого дядька як викладача та людину цілеспрямовану, яка із задоволенням допомагає іншим. «У Мілвокі Роман мав своїх пильних і вірних студентів, яким допомагав. Щойно пізніше я довідався, що під час війни Романові удалося через його зв'язки з Червоним Хрестом в Швейцарії висилати пачки своїм бувшим колегам у Варшавському університеті. За те його опісля сенат університету, вже за комуністичної Польщі, запросив назад до Варшави (і він, зрозуміло, відмовив)... в Канаді, приїхала до мене бува студентка Романа з Мілвокі, неукраїнського походження, і сказала, що вона пише маленький мемуар про Романа. Вона навіть виписала собі ксерокопію його дисертації з Ляйпцігу про українські прикметники. Мене це дуже зворушило»⁴⁸, – писав Ю.Луцький.

У Романа Смаль-Стоцького були значні ідейні розбіжності з племінником Юрієм, особливо щодо становища української еміграції в США та Канаді. З цього приводу останній зазначив у своїх спогадах: «Я був надто просякнутий «чужим», не українським світовідчуженням, наукою й вихованням, отриманим в Англії та США, щоб не бачити короткозорості і марноти зусиль діаспорних наших вчених (включно з дядьком Романом Смаль-Стоцьким, з яким я розпрощався в 1950-х роках)⁴⁹.

Другий син Степана Смаль-Стоцького Нестор народився 16 вересня 1895 р. Як і старший брат, спочатку навчався в народній школі, а потім в Другій гімназії м. Чернівці, яку закінчив 1913 р.⁵⁰. Після Першої світової війни потрапив до Італії, працював у Міжнародному інституті сільського господарства в Римі, займався публіцистичною та перекладацькою діяльністю. Одружився на італійці Іді. 1941 р. в Римі в них народився син Георгій (Юрко). Після Другої світової війни Нестор Смаль-Стоцький із сім'єю перебрався в Перу, проживав у будинку на вул. Корасирос у Лімі. Тут він, у міру можливостей, намагався підтримувати контакти з українською емігрантською громадськістю. Так, в додатку до тижневика «The Ukrainian Weekly» «Студентське слово» повідомлялося, що Нестор Смаль-Стоцький прийняв представників української делегації VIII міжнародної конференції студентів, яка проходила в Лімі з 15 по 25 лютого 1959 р. Один з відвідувачів записав: «Відразу гарне враження зробили на нас гуцульські вироби та дереворити, що прикрашували головну гостинну кімнату⁵¹. Господар бідкався, що українського життя в Перу немає, бо українців дуже мало, деякі одиниці цілковито загубилися серед перуанців. «Про якусь нашу громадську діяльність і думати не можна», – зауважував він⁵². Помер Нестор Смаль-Стоцький 21 липня 1984 р. в Лімі⁵³ у віці 89 років.

Внук С.Смаль-Стоцького Георгій зазначав у одному з листів: «Я майже не знаю української мови, але я пам'ятаю від свого батька, що на Великдень всі кажуть «Христос воскрес» і відповідати треба «Воістину воскрес»⁵⁴. Він працював інженером з будівництва в Лімі. Має двох дітей. Петро – 1967 р. н. і Стефанія – 1971 р. н. Його син Петро також

будівельник. Одружений з Росію Патрісією. Має сина Алессандро Стефано. Дочка Георгія Стефанія має двох дочок – Ніколь і Міа. Отже, тільки по лінії молодшого сина Нестора збереглося прізвище Смаль-Стоцький.

Як бачимо, доля дітей Степана та Емілії Смаль-Стоцьких склалася по-різному. Всі вони були успішними, але кожен по-своєму. Роман Смаль-Стоцький продовжив справу свого батька, був відомим політиком і філологом. Але все життя був сам, не створивши сім'ї. Дочка Ірина стала надійним помічником і опорою свого чоловіка Остапа Луцького, який був непересічною особистістю, оригінальним поетом, видатним діячем кооперативного руху, депутатом польського сейму і сенату. Доля його склалася трагічно після приходу більшовиків до Західної України.

Значною мірою шляхом свого діда пішов онук С.Смаль-Стоцького Юрій Луцький, добре відомий як літературознавець, славіст, перекладач, автор багатьох цікавих наукових досліджень, а також спогадів про родину. Його молодша дочка Христина (внучка С.Смаль-Стоцького) – професор англійської філології.

Найменше відомо про Нестора Смаль-Стоцького, який спочатку проживав в Італії, а потім в Перу. Його син і онуки стали інженерами-будівельниками.

На жаль, як бачимо, жоден з дітей Степана Смаль-Стоцького не зумів залишитися на українських землях. Світові війни розкидали їх по різних континентах. Але їхні нащадки пам'ятають про С.Смаль-Стоцького, гордяться ним, про що свідчать їхні повідомлення в соціальних мережах, листи, опубліковані спогади.

---

¹ Др. Степан Смаль-Стоцький [Dr. Stepan Smal-Stotsky], in «Буковинський православний календар на рік звичайний 1894», Чернівці, 1893, с. 47- 56.

² Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДІАУ у Львові), ф. 348. Товариство «Просвіта», оп. 1, *спр.* 779. Листи до товариства «Просвіта» за 1926 р., арк. 73-89.

³ С. Смаль-Стоцький, *Немолів* [Nemoliv], in *Вістник* (Львів), 1933, №2, с. 86-89; №3, с. 187-189; №4, с. 267-272; №5, с. 338-346.

⁴ С. Смаль-Стоцький, *Немолів*, 44 с.

⁵ Др. Степан Смаль-Стоцький, с. 47.

⁶ С. Смаль-Стоцький, *Немолів*, с. 3.

⁷ ЦДІАУ у Львові, ф. 129. Львівський ставропігійський інститут, оп. 2, *спр.* 1304. Листи до дирекції бурси Ставропігійського інституту, арк. 38-39.

⁸ ЦДІАУ у Львові, ф. 129. Львівський ставропігійський інститут, оп. 2, *спр.* 1333. Спис і класифікація учеників на год 1874, арк. 5.

⁹ ЦДІАУ у Львові, ф. 129. Львівський ставропігійський інститут, оп. 2., *спр.* 1334. Спис і класифікація учеників на год 1876, арк. 5.

¹⁰ ЦДІАУ у Львові, ф. 348, оп. 1, *спр.* 1, арк. 73.

¹¹ С. Смаль-Стоцький, *Немолів*, с. 3, 43.

¹² С. Смаль-Стоцький, *Немолів*, с. 4.

¹³ ЦДІАУ у Львові, ф. 348, оп. 1, *спр.* 1, арк. 73.

¹⁴ В. Матіяшук, *Родовід Степана Смаль-Стоцького* [Genealogical Tree of Stepan Smal-Stotsky], in «Народна справа» (Радехів), 1992, 6 серпня, с. 3.

¹⁵ В. Матіяшук, *Родовід Степана Смаль-Стоцького*, с.3.

¹⁶ Докл. див. *Каталог метричних книг греко-католицьких парафій (1686-1968)* [Catalog of Metric Books of Greek Catholic Parishes (1686-1968)], Львів, 2019, с. 363.

¹⁷ Л. Бурачинська, *Жіночі організації Буковини* [Women's Organizations in Bukovyna], in «Буковина. Її минуле і сучасне», Париж-Філадельфія-Дітройт, 1956, с. 835.

- ¹⁸ М. Луцький, *Історія мого роду* [History of My Family], in «Український історик», 1993, №1-4, с. 181-184.
- ¹⁹ Ю. Луцький, *Вступ* [Introduction], in «Український історик», 1990, № 1-4, с. 178.
- ²⁰ М. Луцький, *Історія мого роду*, 1990, №1-4, с. 178-185; 1993. № 1-4, с. 177-184.
- ²¹ М. Луцький, *Історія мого роду*, 1990, №1-4, с. 181.
- ²² А. Качор, *Остан Луцький (пам'яті визначного українського громадського діяча)* [Ostap Lutsky (in Memory of a Prominent Ukrainian Public Figure)], Вінніпег, 1952, с. 6.
- ²³ Ю.Луцький, *Вступ*, с. 178.
- ²⁴ Ю.Луцький, *На перехресті* [At the Crossroads], Луцьк, 1999. с. 12.
- ²⁵ *Спомини колишніх редакторів «Буковини». IV Остан Луцький* [Memoirs of «Bukovina» Former Editors 4, Ostap Lutskyi], in «Додаток до числа 6-го «Буковини», 1909, 6 січня, с. 5.
- ²⁶ *Спомини колишніх редакторів «Буковини»*, с.5.
- ²⁷ О. Луцький, *Щоденник з України 1918 р.* [Diary from Ukraine 1918], in «Сучасність», 1985, с. 89-99.
- ²⁸ Ю. Луцький, *На перехресті*, с. 28.
- ²⁹ Ю.Луцький, *На перехресті*, с. 27.
- ³⁰ Ю.Луцький, *На перехресті*, с. 21.
- ³¹ Ю.Луцький, *На перехресті*, с. 19.
- ³² *Муза і чин Остапа Луцького* [Muse and Rank of Ostap Lutskyi] / Упорядники В. Деревінський, Д. Ільницький, П. Ляшкевич, Н. Мориквас, Київ, Смолоскип, 2016, с. 837.
- ³³ *Муза і чин Остапа Луцького*.
- ³⁴ *Лист Христини (дочки Ю. Луцького) до П. Цьмуха січень 2009*, [Khrystyna's Letter (Yu. Lutskyi's Daughter) to P. Tsmukh], in «Особистий архів П. Цьмуха».
- ³⁵ Ю. Луцький, *Роки сподівань і втрат: Щоденникові записи 1986-1999 років* [Years of Expectations and Losses: Diary Records 1986-1999], Львів, 2004. с. 42.
- ³⁶ Ю. Луцький, *На перехресті*, Луцьк, 1999, 159 с.
- ³⁷ Ю. Луцький, *На сторожі: Друга частина спогадів* [On Guard: The Second Part of Memories], Київ, Критика, 2000; Ю. Луцький, *Роки сподівань і втрат. Щоденник, записи 1986-1999*.
- ³⁸ Ю. Луцький, *На перехресті*, с. 22.
- ³⁹ Ю. Луцький, *На перехресті*, с. 22.
- ⁴⁰ *ЦДІАУ у Львові. Ф.382. Юліан Романчук, оп. 1. Листи до Ю. Романчука, спр. 47, арк. 13.*
- ⁴¹ В. Радзикович, *Професор доктор Роман Смаль-Стоцький* [Professor Dr. Roman Smal-Stotski], in «Записки Наукового Товариства ім. Т.Шевченка», т. CLXXVII, Нью-Йорк-Париж, 1963, с. 11.
- ⁴² В. Радзикович, *Професор доктор Роман Смаль-Стоцький*.
- ⁴³ Л. Назаренко, *Українські слависти в еміграції в Чехословаччині* [Ukrainian Slavists in Emigration in Czechoslovakia], in «Слов'янський світ: Зб. наук. пр.», Київ, 2009, Вип. 7, с. 19.
- ⁴⁴ *Галузевий державний архів Служби зовнішньої розвідки України (ГА СЗР України), ф. 1, спр. 9813. Выписка из письма №872/к от 7 апреля 1950 г. литер «А» в адрес Начальника 1 управления МГБ СССР, генерал-майора тов. Утехина, арк. 34.*
- ⁴⁵ В. Радзикович, *Проф. д-р Роман Смаль-Стоцький*, с. 15.
- ⁴⁶ *Невіджалувана втрата* [Unrepaid Loss], in «Наше життя» (Нью-Йорк), 1969, № 6 (червень), с. 7.
- ⁴⁷ Ю. Луцький, *На перехресті*, с. 37.
- ⁴⁸ Ю. Луцький, *На перехресті*, с. 68-69.
- ⁴⁹ Ю. Луцький, *На сторожі*, с. 5.
- ⁵⁰ *Державний архів Чернівецької області, ф. 940. К.К. Друга державна гімназія в Чернівцях, Оп. 1, спр. 16. Табелі успішності і підготовки учнів I–VIII класів, арк. 481.*
- ⁵¹ А. Скульський, *Дещо про Перу і Ліму* [Something about Peru and Lima], in «Студентське Слово. The Ukrainian Weekly» (Джерсі Сіті), 1959, 4 квітня.

⁵² А. Скульський, *Дещо про Перу і Ліму*.

⁵³ *Свобода* (Нью-Йорк), 1985, 21 березня.

⁵⁴ *Лист Георгія Смаль-Стоцького від 24.12.2015* [Letter from Heorhii Smal-Stotskyi dated 24.12.2015], in «Особистий архів П.Цьмуха».

References

1. L. Burachynska, Zhinochi orhanizatsii Bukovyny [Womens Organizations in Bukovyna], in «Bukovyna. Yii mynule i suchasne», Paryzh-Filadelfiia-Ditroit, 1956, s. 835.
2. Derzhavnyi arkhiv Chernivetskoï oblasti, f. 940. K.K. Druha derzhavna himnaziia v Chernivtsiakh, Op. 1, spr. 16. Tabeli uspishnosti i pidhotovky uchniv I–VIII klasiv, ark. 481.
3. Dr. Stepan Smal-Stotskyi [Dr. Stepan Smal-Stotsky], in «Bukovynskyi pravoslavnyi kalendar na rok zvychainyi 1894», Chernivtsi, 1893, s. 47- 56.
4. Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby zovnishnoi rozvidky Ukrainy (HA SZR Ukrainy), f. 1, spr. 9813. Vypiska iz pisma №872/k ot 7 apreliia 1950 h. liter «A» v adres Nachalnika 1 upravleniya MHB SSSR, heneral-maiora tov. Utekhina, ark. 34.
5. A. Kachor, Ostap Lutskyi (pamiaty vyznachnoho ukrainskoho hromadskoho diiacha) [Ostap Lutsky (in Memory of a Prominent Ukrainian Public Figure)], Vinnipeh, 1952.
6. Kataloh metrychnykh knyh hreko-katolytskykh parafii (1686-1968) [Catalog of Metric Books of Greek Catholic Parishes (1686-1968)], Lviv, 2019, s. 363.
7. M. Lutskyi, Istoriia moho rodu [History of My Family], in «Ukrainskyi istoryk», 1990, №1-4, s. 178-185; 1993. № 1-4, s.177-184.
8. O. Lutskyi, Shchodennyk z Ukrainy 1918 r. [Diary from Ukraine 1918], in «Suchasnist», 1985, s. 89-99.
9. Yu. Lutskyi, Na perekhresti [At the Crossroads], Lutsk, 1999, 159 s.
10. Yu. Lutskyi, Na storozhi: Druha chastyna spohadiv [On Guard: The Second Part of Memories], Kyiv, Krytyka, 2000
11. Yu.Lutskyi, Roky spodivan i vtrat: Shchodennykovi zapysy 1986-1999 rokiv [Years of Expectations and Losses: Diary Records 1986-1999], Lviv, 2004.
12. Yu. Lutskyi, Vstup [Introduction], in «Ukrainskyi istoryk», 1990, № 1-4, s. 178.
13. Lyst Heorhiiia Smal-Stotskoho vid 24.12.2015. [Letter from Heorhii Smal-Stotski dated 24.12.2015], in «Osobystyi arkhiv P.Tsmukha».
14. Lyst Khrystyny (dochky Yu. Lutskoho) do P. Tsmukha sichen 2009, [Khrystynas Letter (Yu. Lutsky's Daughter) to P. Tsmukh], in «Osobystyi arkhiv P. Tsmukha».
15. V. Matyiashchuk, Rodovid Stepana Smal-Stotskoho [Genealogical Tree of Stepan Smal-Stotsky], in «Narodna sprava» (Radekhiv), 1992, 6 serpnia, s.3.
16. Muza i chyn Ostapa Lutskoho [Muse and Rank of Ostap Lutskyi] / Uporiadnyky V. Derevynskyi, D. Ilnytskyi, P. Liashkevych, N. Morykvas, Kyiv, Smoloskyp, 2016, s. 837.
17. L. Nazarenko, Ukrainski slavisty v emihratsii v Chekhoslovachchyni [Ukrainian Slavists in Emigration in Czechoslovakia], in «Slovianskyi svit: Zb. nauk. pr.», Kyiv, 2009, Vyp. 7, s. 19.
18. Nevidzhaluvana vtrata [Unrepaid Loss], in «Nashe zhyttia» (Niu-York), 1969, № 6 (cherven), s. 7.
19. V. Radzykevych, Profesor doktor Roman Smal-Stotskyi [Professor Dr. Roman Smal-Stotski], in «Zapysky Naukovoho Tovarystva im. T.Shevchenka», t. SLXXVII, Niu-York-Paryzh, 1963, s. 11.
20. A. Skulskyi, Deshcho pro Peru i Limu [Something about Peru and Lima], in «Studentske Slovo. The Ukrainian Weekly» (Dzhersi Siti), 1959, 4 kvitnia.
21. S. Smal-Stotskyi, Nemoliv [Nemoliv], Lviv, 1933, 44 s.
22. S. Smal-Stotskyi, Nemoliv [Nemoliv], in Vistnyk (Lviv), 1933, №2, s. 86-89; №3, s. 187-189; №4, s. 267-272; №5, s. 338-346.
23. Spomyny kolyshnykh redaktoriv «Bukovyny». IV Ostap Lutskyi [Memoirs of «Bukovyna» Former Editors 4, Ostap Lutskyi], in «Dodatok do chysla 6-ho «Bukovyny», 1909, 6 sichnia, s. 5.

24. Svoboda (Niu-York), 1985, 21 bereznia.
25. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u Lvovi (TsDIAU u Lvovi), f. 348. Tovarystvo «Prosvita», op. 1, spr. 779. Lysty do tovarystva «Prosvita» za 1926 r., ark. 73-89.
26. TsDIAU u Lvovi, f. 129 Lvivskyi stavropihiiskyi instytut, op. 2, spr. 1333. Spys i klasyfikatsiia uchenykyv na hod 1874, ark. 5.
27. TsDIAU u Lvovi, f. 129. Lvivskyi stavropihiiskyi instytut, op. 2, spr. 1304. Lysty do dyreksii bursy Stavropihiiskoho instytutu, ark. 38-39.
28. TsDIAU u Lvovi, f. 129. Lvivskyi stavropihiiskyi instytut, op. 2., spr. 1334 Spys i klasyfikatsiia uchenykyv na hod 1876, ark. 5.
29. TsDIAU u Lvovi. f. 382. Yulian Romanchuk, op. 1. Lysty do Yu. Romanchuka, spr. 47, ark. 13.